

Bồi dưỡng cán bộ, công chức, viên chức về chính phủ điện tử – từ kinh nghiệm một số quốc gia

*TS. Trần Thúy Vân
Học viện Hành chính Quốc gia*

Việc xây dựng, vận hành chính phủ điện tử đặt ra yêu cầu cấp thiết bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về chính phủ điện tử cho cán bộ, công chức. Mô hình chính phủ điện tử các quốc gia không hoàn toàn giống nhau nhưng có nền tảng căn bản giống nhau. Các quốc gia thành công trong lĩnh vực xây dựng chính phủ điện tử phải kể đến, như: Estonia, Belarus, Nga. Quá trình xây dựng chính phủ điện tử của họ cung cấp cho thế giới những bài học kinh nghiệm quan trọng.

“Estonia điện tử”

Estonia là một nước cộng hòa thuộc Liên Xô trước đây và từ năm 2004 là thành viên của Liên minh châu Âu; là 1 trong 10 quốc gia hàng đầu có chính phủ điện tử (CPĐT) phát triển, như: Hàn Quốc, Estonia, Phần Lan, Úc, Thụy Điển, Anh, New Zealand, Mỹ và Hà Lan¹. Tuy nhiên, Estonia thường được cho là có mô hình CPĐT tiên bộ nhất ở châu Âu. Estonia đã được Liên hợp quốc trao tặng danh hiệu “Best of the Best” cho sự thiết lập và triển khai các hệ thống CPĐT trong thập kỷ qua. Đến lượt mình, Chính phủ Estonia nói rằng điều này phụ thuộc rất nhiều vào việc tạo ra và tích cực sử dụng phần mềm nguồn mở.

Vào thời điểm hiện tại, Estonia là một trong những nước có tốc độ đường truyền băng thông rộng nhanh nhất thế giới và giữ kỷ lục thế giới về số doanh nghiệp trên đầu người. Toàn bộ công dân của quốc gia này trả tiền đỗ xe qua điện thoại di động và có các hồ sơ sức khỏe được lưu trữ bằng công nghệ điện toán đám mây. 95% dân số nước này thực hiện việc kê khai hoàn thuế thu nhập hằng năm qua mạng và việc này chỉ mất khoảng năm phút. Việc đăng ký thành lập một doanh nghiệp cũng chỉ mất 5 phút thao tác qua dịch vụ CPĐT². Tại Estonia, hiện nay thậm chí có thể học để lấy bằng tốt nghiệp về chuyên ngành CPĐT³.

Ở quê hương của Skype, khái niệm xã hội thông tin được định nghĩa rất nhiều cách, nhưng Linnar Wiik – chuyên gia internet của Estonia⁴ cho rằng, cần định nghĩa rộng hơn về xã hội thông tin. Ông trao đổi: một xã hội như vậy đặt ra 3 điều kiện sau: *một là*, mọi người có quyền truy cập vào các nguồn thông tin điện tử; *hai là*, biết cách sử dụng chúng; *ba là*, thông tin phải đầy đủ và dễ dàng truy cập. Linnar Wiik lưu ý rằng, các nước đang phát triển ngay lập tức chuyển sang Internet di động, các ứng dụng cho điện thoại thông minh và máy tính bảng. Tương lai Chính phủ của họ nằm ở lưu trữ đám mây thay vì ổ cứng, điều này có thể giảm đáng kể chi phí cơ cấu để điều hành đất nước.

Belarus: đào tạo chính phủ điện tử dành cho công chức

Liên hợp quốc tiến hành nghiên cứu CPĐT toàn cầu 2 năm một lần. Theo kết quả của nghiên cứu mới nhất – “Khảo sát CPĐT 2020: Chính phủ số trong thập kỷ hành động vì phát triển bền vững” – được thực hiện vào năm 2020, mức độ phát triển hiện tại của CPĐT Belarus đã cho phép Belarus lọt vào danh sách 40 quốc gia có chỉ số sẵn sàng cho CPĐT vào năm 2020. Cộng hòa Belarus thuộc nhóm nước đi ngay sau các nước top đầu, có tiềm năng lớn và thể hiện sự năng động trong phát triển công nghệ thông tin và truyền thông. Ngày nay, CPĐT đã vận hành ở Belarus, mức độ phát triển của nó giúp bảo đảm tự động hóa các quy trình quản lý, tăng đáng kể hiệu quả của hành chính nhà nước, tương tác đơn giản, thoải mái và nhanh chóng với người dân và doanh nghiệp. Trong tương lai gần, Belarus sẽ chú ý đến vấn đề tăng hơn nữa khối lượng các dịch vụ điện tử của Nhà nước, vì việc tăng mức độ thông tin hóa trong lĩnh vực làm việc với công dân và tổ chức là một trong những nguyên tắc cơ bản của quá trình giảm quan liêu của bộ máy nhà nước.

Từ ngày 17 – 21/5/2021, tại một trung tâm đào tạo của Cộng hòa Belarus, đã tổ chức Chương trình đào tạo “CPĐT” dành cho công chức. Mục đích của Chương trình đào tạo này là cập nhật cho người học các phương pháp lý thuyết và thực hành về vận hành của hệ thống quốc gia trong việc xây dựng CPĐT⁵. Danh mục nội dung khóa học này được Ban Tổ chức Chương trình giới thiệu trên mạng.

Đối tượng tham dự Chương trình đào tạo nói trên của Belarus bao gồm: người đứng đầu cơ quan quản lý nhà nước và cấp phó của họ; người đứng đầu các bộ phận cơ cấu của cơ quan hành chính nhà nước; chuyên viên chính, chuyên viên lãnh đạo các cơ quan hành chính nhà nước thực hiện cung cấp thông tin phục vụ các công tác quản lý; người đứng đầu và cấp phó của người đứng đầu các cơ quan trực thuộc Chính phủ.

Nội dung chương trình đào tạo bao gồm: *một là*, chuyên đổi kỹ thuật số; *hai là*, cách tiếp cận chiến lược của quốc gia đối với CPĐT. Các hệ thống thông tin (tự động) quốc gia của CPĐT⁶; *ba là*, hợp tác quốc tế.

Nga: chuyển đổi số trong cơ quan nhà nước

Ở Cộng hòa Liên bang Nga hiện nay có khá nhiều chương trình đào tạo, bồi dưỡng (ĐTBD) về CPĐT. Nhiều cơ quan, tổ chức công và tư tham gia ĐTBD kiến thức, kỹ năng về CPĐT.

Các chương trình có thể chỉ thuần túy về xây dựng, vận hành CPĐT, có thể lồng ghép các nội dung về CPĐT với các nội dung khác. Cán bộ, công chức (CBC) nhà nước là những đối tượng được chú trọng ĐTBD về CPĐT bên cạnh các kiến thức, kỹ năng khác. Một trong các chương trình bồi dưỡng công chức rất đáng chú ý hiện nay là Chương trình bồi dưỡng “*Lãnh đạo đơn vị sự nghiệp công lập*” do Quỹ Chương trình đào tạo kinh tế và quản lý Cộng hòa Liên bang Nga xây dựng⁷. Chương trình này sẽ được Quỹ triển khai trong năm 2022.

Chương trình gồm 13 nhóm nội dung, bao quát tất cả các lĩnh vực công tác của lãnh đạo đơn vị sự nghiệp công lập, trong đó có đến 4 nhóm nội dung liên quan đến kỹ

thuật số trong đơn vị sự nghiệp công lập. Cụ thể là các nhóm nội dung sau: (1) Chuyển đổi kỹ thuật số đối với đơn vị sự nghiệp công lập. (2) Làm việc với site quốc gia về đơn vị sự nghiệp công lập (bus.gov.ru)⁸. Sự điều chỉnh của pháp luật. Thực tiễn phát triển site trong năm 2021. Các đặc điểm đăng thông tin trên Cổng thông tin thống nhất của hệ thống ngân sách Liên bang Nga budget.gov.ru bởi các nhà quản lý ngân sách Liên bang cũng như các cơ quan tài chính của Liên bang Nga. (4) Giám sát các dự án quốc gia trong hệ thống thông tin tích hợp “Ngân sách điện tử” (ГИИС “Электронный бюджет”).

Việc tham khảo các nhóm nội dung liên quan đến kỹ thuật số nêu trên chắc chắn hữu ích trong xây dựng các chương trình bồi dưỡng CBCC, viên chức nước ta về CPĐT.

Đề xuất một số ý kiến về đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, công chức, viên chức về chính phủ điện tử ở Việt Nam

Thứ nhất, tài liệu về CPĐT trên mạng internet rất phong phú, trong đó có nhiều tài liệu bằng tiếng Việt, tiếng Nga... về CPĐT, bao gồm: các giáo trình, đề tài cấp nhà nước, cấp bộ, bài báo khoa học, luận án... Tài liệu bằng tiếng Nga về đào tạo cử nhân, thạc sỹ, bồi dưỡng công dân kiến thức, kỹ năng CPĐT có khá nhiều. Tuy nhiên, tài liệu dành riêng cho bồi dưỡng công chức nhà nước về CPĐT lại hết sức khan hiếm. Sẽ là không hoàn toàn phù hợp nếu sử dụng tài liệu dành cho đào tạo cử nhân, thạc sỹ, bồi dưỡng công dân nói chung về CPĐT để bồi dưỡng CBCC bởi vì CBCC ở Việt Nam đã ở một trình độ nhất định, có những kỹ năng nhất định về CPĐT.

Thứ hai, các CPĐT trên thế giới mặc dù có các nền tảng chung nhưng có mô hình không hoàn toàn giống nhau do một số nguyên nhân: hình thành ở các thời kỳ phát triển khác nhau của công nghệ thông tin, kinh phí, đội ngũ chuyên gia tư vấn cho Chính phủ về CPĐT... Một vấn đề hết sức quan trọng là chương trình, nội dung bồi dưỡng phải căn cứ vào mô hình CPĐT mà Nhà nước ta lựa chọn. Nghĩa là phải nghiên cứu mô hình mà Nhà nước lựa chọn trước khi bàn đến chương trình, nội dung bồi dưỡng.

Việc xây dựng chương trình, nội dung bồi dưỡng phải phù hợp mô hình và nhằm mục đích giúp vận hành mô hình hiệu quả. Giống như đào tạo công nhân vận hành máy móc, đầu tiên phải có một cỗ máy cụ thể, rồi người đào tạo phải nghiên cứu nó kỹ lưỡng, nắm bắt các chức năng, hiểu cách vận hành, sau đó mới đào tạo công nhân cách vận hành cỗ máy. Và như vậy, trong chương trình bồi dưỡng nhất định phải có nội dung về mô hình CPĐT ở Việt Nam và nội dung này phải chiếm dung lượng đủ để người học hiểu rõ về mô hình CPĐT ở Việt Nam.

Thứ ba, chương trình (hay phần của chương trình) ĐTBD về CPĐT phải bao quát mọi khía cạnh của CPĐT. Mặt khác, các kiến thức cung cấp cho người học phải có tính ứng dụng cao, thiết thực hướng đến áp dụng ngay để giải quyết các công việc hằng ngày của CBCC, viên chức. Các chương trình và nội dung ĐTBD công chức của Nga và Belarus về CPĐT trình bày ở trên rất đáng được quan tâm bởi tính bao quát của chương trình và tính thiết thực, ứng dụng cao của các nội dung cụ thể.

Thứ tư, có thể nghiên cứu việc đào tạo cử nhân chuyên ngành CPĐT ở nước ta để xây dựng và vận hành tốt CPĐT.

Chú thích:

1. Chính phủ điện tử, (Электронное правительство), <https://nces.by/e-government>.
2. <https://vi.m.wikipedia.org/wiki/Estonia>.
3. *Điều gì nên học từ Estonia* (Электронное правительство: чему стоит поучиться у Эстонии), <https://tsdea.archives.gov.ua>, ngày 12/11/2013.
4. Linnar Wick: “chuyên gia internet” (cách ông được gọi ở Estonia) từ năm 2006 đến 2010 là giám đốc kinh doanh của Skype (Microsoft mua lại công ty khởi nghiệp Estonia này vào năm 2011). Ông đã tư vấn cho hàng chục Chính phủ và tổ chức về ứng dụng công nghệ thông tin và chính sách đổi mới (từ Liên hiệp quốc đến Thụy Điển, Mông Cổ và Miến Điện).
5. Chương trình đào tạo nâng cao nghiệp vụ “Chính phủ điện tử” (Образовательная программа повышения квалификации «Электронное правительство»), <https://nces.by/be/>.
6. Nội dung của phần này thuộc chương trình đào tạo của Belarus: cách tiếp cận chiến lược của quốc gia đối với chính phủ điện tử; các hệ thống thông tin (tự động) quốc gia của chính phủ điện tử...
7. Quỹ được thành lập năm 2003 tại Moscow. Quỹ và đối tác là Công ty Trách nhiệm hữu hạn Trung tâm Kinh doanh Du lịch Liên bang thực hiện các dự án quốc tế, toàn Nga, liên vùng nhằm mục đích trao đổi thông tin và hợp tác hiệu quả giữa các chủ thể khác nhau của nền kinh tế Nga. Hàng năm có khoảng hơn 10.000 người tham gia các khoá học, sự kiện do Quỹ tổ chức. Các tư liệu trên site của Quỹ được bảo mật nghiêm ngặt.
8. Site chính thức để đăng các thông tin về các cơ quan, đơn vị nhà nước. Trên site này có thể tìm thông tin về các cơ quan, đơn vị và sự đánh giá của các tổ chức độc lập, các danh mục dịch vụ quốc gia và dịch vụ địa phương...

Tài liệu tham khảo:

1. Phyonova L.R. *Đánh giá sự sẵn sàng của công chức để làm việc trong chính phủ điện tử* (Фионова Л.Р, *Оценка готовности государственных служащих к работе в электронном Правительстве*), <https://cyberleninka.ru>.
2. Trutnev D.P., Trugunov A.V. *Đào tạo công chức nhà nước trong lĩnh vực chính phủ điện tử: mối quan hệ giữa mức độ năng lực công nghệ thông tin và hiệu quả của các dự án* (Трутнев Д.Р., Чугунов А.В, *Подготовка кадров государственных и муниципальных служащих в области электронного правительства: взаимосвязь уровня ИТ-компетенций и результативности проектов*), <https://mail.google.com>.
3. Quỹ Chương trình đào tạo kinh tế và quản lý Cộng hoà Liên bang Nga, *Khoá “Lãnh đạo đơn vị sự nghiệp công lập”* (Курс «Руководитель бюджетного учреждения»), <https://profitcon.ru>

